

u s u l g e r e ğ i

Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam ve Diğer Öyküler, William Saroyan'ın ilk kez 1934'te ABD, New York'ta Random House tarafından yayımlanan *The Daring Young Man on the Flying Trapeze and Other Stories* adlı eserinin çevirisidir.

Bu, Saroyan'ın yayımlanmış ilk kitabı, kitaba adını veren "Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam" ise onun yayımlanmış ilk öyküsüdür. Bu öykü 1933'te *Story* dergisi tarafından kabul edildikten sonra Saroyan derginin editörlerine Ocak ayı boyunca her gün yeni bir öykü yazıp göndereceğini söyledi. Bu kitapta yer alan yirmi altı öykü onun 1933 Ocak ayı boyunca, bir anlamda yazarlıkta rüştünü ispatlamak için, yazdığı öykülerdir.

Yazarın 1964'te, kitabın Harcourt, Brace and World tarafından yayımlanan ve *After 30 Years: The Daring Young Man on the Flying Trapeze* başlığını taşıyan yeni baskısı için kaleme aldığı "Otuz Yıl Sonra" yazısına bu kitabın sonunda yer verdik (s. 229-382).

Saroyan, 21 Ocak 1964'te yazmaya başladığı bu önsöz için kolları sıvarken, tıpkı 1934'te yaptığı gibi, yaklaşık bir ay boyunca her gün bir öykü yazmayı kafasına koydu. Otuz sekiz bölümden oluşan önsözün her bölümünün sonunda o gün hangi öyküyü veya öyküleri yazmış olduğuna dair not düştü. Bu önsöz, yazarlık hayatında otuzuncu yılına basmış William Saroyan'ın edebiyata bakışına, kendi yazını ve yazarlığı hakkında düşüncelerine ve geride bıraktığı otuz yılı nasıl gördüğüne dair etraflı bir bilgi sunmakta.

Kitapta yer alan, "Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam", "Yetmiş Bin Süryani", "Ben, Dünyada", "Soğuk Bir Gün", "Sevgili Greta Garbo" ve "Savaş" *Yetmiş Bin Süryani* (İstanbul: Aras, 2004); "Çoban Kızı" ise *Ödlekler Cesurdur* (İstanbul: Aras, 2002) adlı öykü derlemelerinden alınmıştır. Bahsi geçen öyküler Ohannes Kılıçdağı tarafından çevrilmiştir.

Çevirmenin veya yayıncının notları metinde (*) işaretiyle verildi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

UÇAN TRAPEZDEKİ
CESUR GENÇ ADAM
ve DİĞER ÖYKÜLER

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Kat 1
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - 4747 264

Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam
ve Diğer Öyküler
William Saroyan
*The Daring Young Man on the Flying Trapeze
and Other Stories*

© 1934 William Saroyan

© 2021 Aras Yayıncılık

*Bu kitabın yayım hakları
AnatoliaLit Ajans aracılığıyla alınmıştır*

Yayıma Hazırlayan

Lora Sarı

Kapak Tasarımı

Aret Gıcır

Kapak Fotoğrafi

The William Saroyan House Museum arşivi,
Forever Saroyan LLC'nin izniyle

ISBN 9786052100974

Baskı ve Cilt

Sena Ofset, 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 38 46 / Sertifika No: 45030

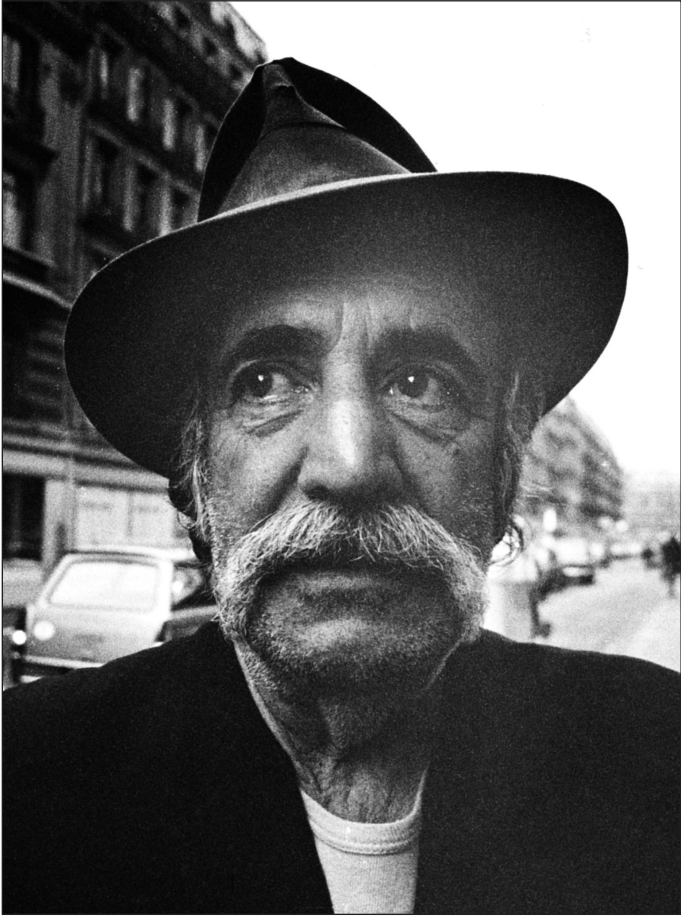
Nisan 2021, İstanbul

UÇAN TRAPEZDEKİ
CESUR GENÇ ADAM
ve DİĞER ÖYKÜLER

WILLIAM SAROYAN

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN
İRMA DOLANOĞLU ÇİMEN

Fotoğraf: Ara GÜLER

WILLIAM SAROYAN
1908-1981

William Saroyan

William Saroyan, Bitlis'ten Amerika'ya göç etmiş Ermeni bir ailenin, orada doğan ilk ferdi olarak 31 Ağustos 1908'de Kaliforniya eyaletinin Fresno kasabasında dünyaya geldi. Bir Presbiteryen rahibi olan babası, Saroyan üç yaşındayken ölünce, annesi, Saroyan'ı ve üç kardeşini yetimhaneye vermek zorunda kaldı. Yetimhanede geçirilen beş yıldan sonra çocuklar annelerine kavuşarak Fresno'da yeniden bir araya geldiler.

Eğitim sistemiyle yıldızı bir türlü barışmayan Saroyan on beş yaşında okulu bıraktı. Aralarında cenaze işlerinin de bulunduğu, insana pek de ilham vermeyen birçok işte çalıştı. Asıl hedefi yazar olmaktı, bunun için bir yandan öyküler yazmayı sürdürdü. Ancak öyküleri editörler tarafından geri çevriliyordu. Yazmaktan artık vazgeçmek üzereyken, aklıktan öleyazan genç bir yazarı anlatan "Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam" adlı öyküsü 1933'te *Story* dergisi tarafından kabul edildi. Bu, Saroyan için bir dönüm noktasıydı. Derginin editörlerinden herhangi bir talep almadığı halde, onlara, 1934 yılının Ocak ayı boyunca her gün yeni bir öykü göndereceğini yazdı. Gönderdi de. Kısa sürede öyküleri *The American Mercury*, *Harper's*, *The Yale Review*, *Scribner's*, *The Atlantic Monthly* gibi dergilerde yayımlanmaya başladı. 1934 yılının Ekim ayında Random House yayınevi Saroyan'ın *Uçan Trapezdeki Cesur Genç*

Adam ve Diğer Öyküler isimli kitabını yayımlamaya hazırdı. Kitap o yılın en çok satan öykü kitabı oldu. Saroyan edebiyat dünyasının ortasına bir bomba gibi düşmüştü.

Sonrasında hep yazdı, yazmaktan ve gezmekten başka bir iş yapmadı. Bir süre Paris'te yaşadı. İçki ve kumar alışkanlığı yüzünden inişli çıkışlı bir grafik gösterse de elli seneyi aşan, başarılı ve üretken bir kariyer ortaya koydu. 1939'da *En Güzel Günlerin* adlı oyunu ile Pulitzer Ödülü'nü kazandı ama bu eserin diğerlerinden ne daha iyi ne de daha kötü olduğunu söyleyerek ödülü reddetti.

Saroyan ömrü boyunca altmış aşkın kitap –öykü, oyun ve roman– yazdı. Düzyazıda kendine özgü bir tarz yarattı. Akıcı, konuşur gibi, coşku dolu bu edebi tarz kendi adıyla “Saroyanesk” olarak anılır oldu.

Kendisinin de söylediği gibi, öykülerinde tek bir şeyi anlattı: İnsanı. Yazarken içten ve yalındı. Onun eserlerinde, süslü tabirler, söz oyunları aramak boşunaydı, çünkü aslanan, öykünün bütünü ve konusuydu.

William Saroyan, klasik tabirle hızlı bir hayat yaşadı. Dünyayı ve 1964'te geldiği Türkiye'de ata yurdu Bitlis'i gezdi, evlendi, boşandı, sonra aynı kadınla tekrar evlendi, sonra yine boşandı. 1981'de, doğduğu yerde, Fresno'da öldüğünde, adı Amerikan edebiyatının en iyi öykü, roman ve oyun yazarları arasına çoktan yazılmıştı.

Köklerine ve atalarının kültürüne bağlılığıyla, 1935'te, Avrupa gezisinin bir durağı olarak Sovyet Ermenistanı'nı ziyaret etti. 1978'deki üçüncü ve son ziyaretinde, dostlarıyla birlikte orada yetmişinci yaş gününü kutladı. Vasiyeti üzerine, naaşının bir bölümü Erivan'daki ünlüler panteonuna gömüldü.

BİRİNCİ BASKIYA

Önsöz

Birinci baskıya bu önsözünü yazmaktaki amacım, bu kitabın ikinci bir baskı yapması halinde, birinci baskının önsözünde söylediklerimi açıklayarak ve bu zaman zarfında neler yaptığımı vesaire konusunda iki çift söz ekleyerek ikinci baskıya da bir önsöz yazabilmek.

Kitabın üçüncü bir baskı yapması halinde, niyetim üçüncü baskıya da birinci ve ikinci baskıların önsözlerinde yazdıklarımı kapsayan bir önsöz yazmak, ayrıca, bu kitabın her yeni baskısına bir önsöz yazmak, ta ki ölene kadar. Ondan sonra, inşallah çocuklarım ve torunlarım olursa, bu geleneği onlar sürdürürler artık.

Kitabın kaç nüshasının satılacağını bilmediğim için bu ilk önsözde yapabileceğim tek şey, nasıl oldu da bu öyküleri yazmaya başladığımdan bahsetmek.

Yıllar önce, doğduğum kasabada etraflı bir okul eğitimi görürken, öykülerin, bazı insanların (tuhaf bir sebepten dolayı) yüzyıllardır anlatageldiği tuhaf şeyler olduğunu ve öykü yazmanın belli bazı kuralları olduğunu öğrendim.

Derhal, Ring Lardner'ınkiler dahil, bütün klasik kuralları incelemeye başladım ve sonunda bu kuralların yanlış olduğunu keşfettim.

Sorun şuydu ki, bu kurallar beni saf dışı bırakmaktaydı ve bana kalırsa, bu olaydaki en önemli unsur bendim, dolayısıyla bazı yeni kurallar koydum.

Birinci Kural'ı on bir yaşında, dördüncü sınıftayken yerli yersiz konuştuğum ve söylediklerimde ciddi olduğum için beni eve yolladıklarında yazdım.

Başkalarının koyduğu kuralları asla kaale alma, diye yazdım. Bu kuralları kendilerini korumak için koyuyorlar, hepsinin canı cehenneme. (O gün çok kızmıştım.)

Birkaç ay sonra, bir sansasyon yaratan İkinci Kural'ı keşfettim. En azından benim için bir sansasyon yaratmıştı. Kural şuydu: Edgar Allan Poe'yu ve O. Henry'yi boş ver ve içinden geldiği türde öyküler yaz. Şimdiye kadar yazmış olan kim var kim yok boş ver.

O zamandan beri dört kural daha ekledim ve bu kadarı yeterli bence. Bazen kurallarla hiç uğraşmam bile, oturur yazırım. Ara sıra da ayakta dikilir yazırım.

Üçüncü Kural'ım şuydu: Daktilo kullanmayı öğren ki öyküleri Zane Grey kadar hızlı yazabilesin.

Bu en iyi kurallarımdan biridir.

Ancak, her iyi yazarın da söyleyeceği gibi, bir sisteme dayalı olmayan kurallar büsbütün yetersizdir. "Büsbütün" es geçilirse cümle anlamını kaybetmez, ama mümkün olduğunca araya bir "büsbütün" sıkıştırmak daima daha hoştur. Bütün başarılı yazarlar, bir kelimenin kendi başına yeterince bir anlamı olmadığını, dolayısıyla bir kelimenin anlamını başka bir kelimenin yardımıyla vurgulamanın en iyi yöntem olduğunu düşünürler. Kimi yazarlar masum bir kelimeye dört, hatta beş başka kelimeyle yardım edecek kadar ileri gider ve bu yardımseverlik yüzünden bazen masum bir kelimeyi öldürürler ve hiç sıfat bilmeyen cahil bir yazarın iyi kalplilik yüzünden öldürülmüş bu kelimeyi canlandırması yıllar sürer.

Her neyse, bu öyküler bir kompozisyon yönteminin sonucu.

Buna Festival veya Faşist kompozisyon yöntemi adını taktım, olay şu:

Yazar olmayan biri, bir yazar olmak istemeye başlar ve on yıl boyunca bunu istemeye devam eder, ve bu meyanda bütün akrabalarını ve arkadaşlarını ve hatta kendini *gerçekten de* bir yazar olduğuna ikna etmiştir, ama hiçbir şey yazmış değildir ve artık bir oğlan çocuğu olmaktan çıkmıştır, dolayısıyla kaygılanmaya başlar. Bir sisteme ihtiyacı vardır artık. Bazı bilirkişiler on beş kadar ayrı sistem olduğunu iddia ederler, ama aslında sadece iki tane vardır: (1) Anatole France veya Alexandre Dumas veya başka biri gibi yazmaya karar verebilirsiniz, ya da (2) bir yazar olduğunuzu unutmaya karar verip, daktilonun başına oturarak kâğıda bir bir, elinizden geldiğince iyi bir şekilde, kelimeler dökmeye karar verebilirsiniz – buradan da üslup konusuna geliyorum.

Üslup konusu her zaman ihtilafa neden olur, ama benim için bu ABC kadar basittir, hatta daha basit.

Bir yazar olsa olsa şu iki üsluptan birine sahiptir: Ya ölümün kaçınılmaz olduğunu ima eden bir tarzda yazabilir, ya da ölümün kaçınılmaz olmadığını ima eden bir tarzda yazabilir. Yazarların şimdiye kadar kullandığı her üslup, ölüme karşı takınılan bu iki tavırdan ya birinin ya ötekinin etkisi altındadır.

Sizin ve hayatta olan diğer herkesin eninde sonunda öleceğine inanır gibi yazarsanız, gayet samimi bir üslupla yazma şansınız yüksektir. Yoksa ya övünge ya da yumuşak olmaya meyillisiniz demektir. Öte yandan, budala durumuna düşmemek için, ölümün kaçınılmaz olduğu kadar yaşamın da kaçınılmaz olduğuna inanmanız gerekir. Yani, dünya da kaçınılmazdır, insanlar ve diğer canlılar da kaçı-

nılmazdır, ama hiçbir insan dünya yüzünde uzun bir süre kalamaz. Bu konuda melodramatik olarak trajik olmaya gerek yoktur. Hatta, canınızın istediği kadar eğlendirici de olabilirsiniz. Esasen mizahi şeylerden biridir bu ve çeşit çeşit güldürme olasılıklarıyla doludur. Hayattaki insanların ölümlerinden pek de farklı olmadığını unutmazsanız, belki de, ölümlerden pek farklı olmadıklarını düşünmediğiniz takdirde algılamayabileceğiniz bir sürü gülünç şey algıyorsunuz hal ve tavırlarında.

Ama bence bir yazara verilebilecek en sağlam tavsiye şudur: Derin derin nefes alıp vermeyi, yediğiniz yemeğin gerçekten tadına varmayı, uyuduğunuz zaman gerçekten uyumayı öğrenmeye çalışın. Elinizden geldiğince büsbütün, var gücünüzle canlı olmaya çalışın ve güldüğünüzde deli gibi gülün, kızdığınızda iyice kızın. Canlı olmaya çalışın. Nasıl olsa çok geçmeden öleceksiniz.

Editörün notu: William Saroyan, *Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam*'ın birinci baskısı için yazdığı önsözdeki sözüne sadık kaldı ve kitaba sahiden de her baskıda yeni bir önsöz yazdı. Bunlar arasında en ilgi çekici ve hacimli olanı, kitabın 1964'teki 30. yıl baskısı için kaleme aldığıdır. Aradan tam otuz yıl geçmişti, artık genç bir yazar değildi ve bu yeni metinde Saroyan, ilk baskıdaki önsözde yazdıklarını açıklıyor, aradan geçen zamanda neler yaptığını anlatıyor ve edebiyata, ustası olduğu öykü türüne, yazarlığa ve de yazarlara nasıl yaklaştığını her zamanki samimiyetiyle ortaya koyuyordu, bir yandan da adeta otuz yıl daha genç olan kendisiyle, o heyecanlı delikanlıyla konuşuyordu. Bir yazarın iç dünyasını açık yüreklilikle açtığı bu uzunca tiradı öykülerden önce okumak isteyen meraklı ve Saroyansever okur, buradan doğrudan 229. sayfaya gidebilir.

UÇAN TRAPEZDEKİ
CESUR GENÇ ADAM
ve DİĞER ÖYKÜLER

Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam

I. UYKU

Sonsuz boşluklara uzanmış ama uyanık, kahkaha, neşe, hiciv, her şeyin sonu, Roma'nın ve evet Babil'in, kenetlenmiş dişler, hatıralar, volkan sıcaklığı, Paris sokakları, Eriha düzlükleri, tıpkı yalnızlıkta kayan bir sürüngen gibi, suluboya resimlerden bir galeri, deniz ve bir balıkla gözleri, senfoni, Eyfel Kulesi'nin köşesinde bir masa, opera binasında caz, çalar saat ve kıyametin step dansı, bir ağaçla konuşma, Nil Nehri, Kansas'a giden Cadillac kupe, Dostoyevski'nin kükremesi ve kara güneş.

Bu dünya, yaşayan birinin yüzü, ağırlığı olmayan şekil, karlar üzerinde ağlamak, beyaz müzik, kâinatın iki katı büyüklüğünde bir çiçek, kara bulutlar, kafese kapatılmış panterin sabit bakışı, ölümün olmadığı mekân, sıvalı kollarıyla ekmek pişiren Mr. Eliot, Flaubert ve Guy de Maupassant, zamansız tefsirin sessiz kafiyesi, Finlandiya, cilalı ve kaygan matematik, tıpkı dişe takılmış yeşil soğan gibi, Kudüs, çıkmaz yol.

İnsanın iç şarkısı, görülmeyen ama belli belirsiz sezilen birinin sinsi fısıltısı, mısır tarlasında fırtına, satranç, kraliçeyi susturun, kral, Karl Franz, kara Titanik, ağlayan Mr. Chaplin, Stalin, Hitler, bir Yahudi kalabalığı, yarın pazar-tesi, sokaklarda dans yok.

Yaşamın süratli bir anı: Bitti, tekrar dünya.

II. UYANMA

Genç adam (yaşayan) giyindi, tıraş oldu, aynada kendine gülümsedi. “Çok yakışksız,” dedi, “Nerede benim kravatım?” (Sadece bir kravatı vardı). Kahve ve gri gökyüzü, Pasifik Okyanusu’nun sisi, yoldan geçen tramvayın vızıltısı, şehre giden insanlar, gene vakit geldi, gün, nesir ve şiir. Hızla merdivenlerden sokağa indi ve yürümeye başladı, birden şunları düşündü: *Yaşadığımızın farkına sadece uykudayken varabiliyoruz. Sadece o sırada, yani yaşayan ölü durumundayken, kendimizle ve öteki dünyayla, Tanrı’yla ve azizlerle, babalarımızın suretiyle, uzakta kalmış anların aslıyla buluşuyoruz, sadece orada asırlar bir ana sığıyor, enginler minnacık oluyor, gözle görülebilir bir sonsuzluk atom haline geliyor.*

Olabilirdi uyanık yürümeye başladı, topuklarından belirgin bir ses çıkarıyor, gözleri sokakların ve binaların yüzeysel gerçeğini algılıyordu, asıl gerçekliğin önemsiz kısmını. Elinde olmadan zihninden şarkı söylemeye başladı, *Süzülüyor havada büyük bir kolaylıkla, uçan trapezdeki cesur genç adam, sonra varlığının olanca gücüyle bir kahkaha koyverdi. Gerçekten görkemli bir sabahtı: Gri, soğuk ve neşesiz, ruh zindeliği için uygun bir sabah, “Ah, Edgar Guest,” dedi, “müziğini ne kadar özledim.”*

Caddenin kenarındaki su oluşunda, 1923 tarihli bir bozuk para gördü, bir sent, avucuna koyup yakından baktı, o yılı anımsayıp, profili paranın üstüne basılmış olan Lincoln’ü düşündü. İnsan bir sentle hemen hiçbir şey yapamazdı. “Bir otomobil satın alırım,” diye düşündü. “Kendime züppe giysiler alır, otel orospularını ziyarete gider, yer içer, sonra da sükûnete geri dönerim. Ya da parayı otomatik tartı makinesine atar, tartılırım.”

Fakir olmak güzel ve Komünist – ama aç olmak korkunç. Ne kadar da iştahlılar, yiyeceğe nasıl da düşkünler! Boş mideler. Yiyeceğe ne kadar ihtiyacı olduğunu anımsadı. Bütün öğünleri ekmek, kahve ve sigaradan ibaretti ve artık ekmeği de kalmamıştı. Doğrusu, ekmezsiz kahve asla bir akşam yemeği olamaz. Parkta, ıspanak gibi pişirilebilecek cinsten bir ot da yok.

Doğruyu söylemek gerekirse, açlıktan ölmek üzereydi, ama ölmeden önce okuması gereken daha çok kitap vardı. Brooklyn'deki bir hastanede gördüğü hasta genç İtalyan tezgâhtarı hatırladı. İtalyan umutsuzca, “Ölmeden önce Kaliforniya'yı görmeyi arzuluyorum,” diyordu. “En azından Hamlet'i bir kere daha okumalıyım ya da belki *Huckleberry Finn*'i,” diye içtenlikle düşündü.

O anda, ölüm düşüncesi aklına gelince adamakıllı uyanıyordu. Uyanıklık artık sürekli bir şok halini almıştı. “Genç bir adam, neredeyse kimsenin dikkatini bile çekmeden ölüp gidebilir,” diye düşündü ve hâlâ yarı yarıya açtı. Su ve edebiyat iyiydi, yapay birçok boşluğu dolduruyorlardı ama yeterli değillerdi. Keşke para için yapabileceği bir iş olsaydı, ticaretle ilgili küçük bir iş. Keşke onu gün boyu bir masaya oturtsalar ve alış satış rakamlarıyla toplama, çıkarma, çarpma, bölme yaptırırsalar, belki o zaman ölmezdi. Yiyecek alırdı, her çeşit yiyecek: Norveç, İtalya ve Fransa'dan hiç tadılmamış pahalı yiyecekler, her çeşit dana eti, kuzu eti, balık, peynir, üzüm, incir, armut, elma, kavun; bu yiyeceklere tapardı, ta açlığını giderene dek. Bir tabağa iki siyah incir, büyük sarı bir armut, bir yeşil elma ve onların yanına da bir demet kırmızı üzüm koyardı. Bir kavun diliminin kokusunu saatlerce içine çekerdi. Büyük kahverengi Fransız ekmeği, her çeşit sebze, et alırdı, yani hayatı satın alırdı.